
STOPPA
HYST
LÄMNA P
FAN T

Minnen från folkomröstningskampanjen

Arne Kaijser

INNEHÅLLSDEKLARATION

Den text som publiceras i *Dædalus* på sidorna 79–101 skrev jag den 24–26 mars 1980, dagarna efter folkomröstningen om kärnkraft. Jag hade då under ett drygt halvår varit starkt engagerad i linje 3:s kampanj, både på det lokala planet i min stadsdel i Vasastan i Stockholm och i linje 3:s nationella kansli, och jag ville teckna ned mina minnen från en oerhört spännande och lärorik tid medan de ännu var färska. Jag tog ett 20-tal kopior av min text och gav till dem jag hade arbetat tillsammans med, och så sparade jag några exemplar i en byrålåda. När redaktören för *Dædalus*, Jan Garnert, frågade om jag ville bidra till detta nummer som just handlar om kärnkraften, kom jag att tänka på texten som låg i min byrålåda och skickade den till Jan, som gärna ville publicera den.

Texten – som är återgiven ordagrant som jag skrev den i mars 1980 – kan behöva en "innehållsdeklaration". Den speglar hur jag upplevde folkomröstningskampanjen som aktivist och "expert" för linje 3. Men varför hade jag engagerat mig i denna kampanj, vad hade jag för erfarenheter och bakgrund? Lite biografiska uppgifter kan hjälpa läsaren att bedöma min text.

< En av många demonstrationer mot kärnkraft inför folkomröstningen i kärnkraftsfrågan. Karlbergsvägen i Stockholm, vårvintern 1980. Foto Ulrika Sax/Arne Kaijser.

Efter att ha utbildat mig till civilingenjör i teknisk fysik arbetade jag 1973–75 vid IVAs nyinrättade avdelning för framtidsstudier. Det var här jag för första gången på allvar kom i kontakt med energifrågor och med kärnkraft. Bland annat skrev jag en rapport om Riskanalys (IVA-rapport 82), som bland annat analyserade kärnkraftens risker. Under arbetet med denna rapport blev jag successivt allt mer tveksam till kärnkraft som energiform. Några år senare fick jag anställning på Nämnden för energiproduktionsforskning (NE), och arbetade som forskningssekreterare med att planera och administrera stöd till energiforskning. Vid sidan av mina studier och arbeten var jag också politiskt engagerad. Under mina studieår var jag med i U-gruppen i Lund, och efter militärkuppen i Chile hösten 1973 gick jag med i Chilekommittén och var aktiv både på lokal nivå och i den nationella styrelsen. Det var alltså detta bagage som jag hade med mig när jag engagerade mig i kampanjen mot kärnkraft.

Så här i efterhand, 28 år efter själva folkomröstningen, kan jag konstatera att den tidsperiod och de upplevelser jag skildrar i denna text har fått ett stort inflytande på min egen fortsatta levnadsbana. På Linje 3:s valvaka på kvällen den 23 mars träffade jag Lars Ingelstam som berättade att en tvärvetenskaplig forskarutbildning i "Teknik och social förändring" skulle starta till hösten vid den nybildade Tema-institutionen vid Universitetet i Linköping. Jag sökte dit inte minst för att få tillfälle att forska om hur det svenska energisystemet hade vuxit fram, och hur det kom sig att kraftbolagen hade fått en så stark och inflytelserik roll i det svenska samhället. Och på den vägen har jag fortsatt. Jag har omskolat mig från ingenjör till historiker och idag är jag professor i teknikhistoria vid KTH. Och mycket av min forskning sedan början av 1980-talet har handlat om hur energisystem och även andra infrastruktursystem har vuxit fram i växelverkan med det omgivande samhället.

Resten av denna artikel är min text från mars 1980.

DEN 24 MARS 1980. En underbart vacker vårvinterdag. Jag har just varit nere på centrala kansliet i Gamla Riksdagshuset och hämtat en del papper och några affischer. För att arkivera i källaren. Kampanjen har blivit historia.

Igår kväll, på valvakan, dök nya rockknappar upp med texten "Kampen går vidare". Och visst gör den väl det. Men det tar lite tid att ladda om. För valresultatet känns som en besvikelse. Framför allt att linje 2 fick fler röster än vi. Även om det bara rörde sig om 30 000 röster.

För egen del känner jag ett behov av att sätta mig och tänka tillbaka på hela kampanjen. Inte i första hand för att analysera vad som var rätt och vad som var fel i vår kampanj, utan för att rakt upp och ned försöka beskriva hur jag upplevde den. I första hand skriver jag alltså ned dessa minnen för min egen del, därför att kampanjen har betytt mycket för mig personligen. Försöker jag inte samla minnena nu är de snart försvunna. Kanske kan mina minnen också vara av intresse för mina vänner.

HUR DET BÖRJADE

I december 1978 såg jag en dag en liten stencil fastklistrad på en mur vid Karlbergs station. "Välkommen till möte med Folkkampanjen mot Atomkraft i Vasastan" stod det på den. Och så tid och plats förstås. Jag blev intresserad. Två månader tidigare hade jag börjat jobba på Nämnden för energiproduktionsforskning och jag var i full färd med att åter läsa in mig på energifrågorna, som jag hade sysslat med en hel del vid mitten av 70-talet.

Så jag gick på mötet. Det kom cirka 10–15 personer, de flesta i 20–25 årsåldern. Mötet var segt. Vi gick laget runt och presenterade oss. Sen började en diskussion om vad man skulle kunna jobba med inom FmA i Vasastan. Jag tyckte mig bara allt för väl känna igen situationen från den första tiden inom Chilekommittén med alla oändliga möten och diskussioner. Och jag tänkte att – nej, jag orkar inte än en gång vara med och bygga upp en organisation från grunden. Men jag tog i alla fall några telefonnummer innan jag gick.

I februari fick jag höra talas om att det skulle bli en namninsamlingskampanj för kravet på en folkomröstning om kärnkraften. Det tyckte jag lät som en konkret och viktigt uppgift så jag tog åter kontakt med Folkkampanjen.

På ett upptaktsmöte inför namninsamlingskampanjen kom cirka 25 personer.

Men ingenting verkade vara förberett inför kampanjen. Jag föreslog att en särskild arbetsgrupp skulle få till uppgift att planera kampanjen. Och hamnade naturligtvis själv i gruppen. Vi knåpade ihop en plan för kampanjen och arbetet började snart flyta enligt den. På central nivå gjorde man ett bra jobb och allt kampanjmaterial fanns färdigt vid kampanjstarten (till skillnad mot oräkneliga Chilekommittékampanjer!) Och det var ett ganska bra material.

Kampanjen svetsade ihop oss i Vasastan till en grupp. Det var mycket att göra och det var konkret. Jag minns dörrknackningskvällarna. Vi brukade gå tre–fyra tillsammans – det kändes skönt att ha någon annan åtminstone i samma trappuppgång. Bemötandet varierade förstås. Några skrev på direkt, andra sa blankt nej. Det starkaste minnet är gamlingarna. Det kunde dröja upp till en minut efter ringsignalen tills man hörde hasandet på andra sidan dörren och det började klirra i olika lås. "Vem är det?", ropade en ängslig stämma. När man svarat öppnades – i bästa fall – en smal dörrspringa med säkerhetskedjan påkopplad och man kunde framföra sitt budskap. Inte var det många av gamlingarna som skrev på, inte.

Och jag minns affischeringskvällarna. När vi gick två och två, den ene med en hink med klister diskret nedstoppad i en plastpåse och den andre med en rulle affischer. Först några ögonkast för att se att ingen polis var i närheten. Sedan några snabba drag med rollern, på med affischen och så ytterligare några snabba drag med rollern längs kanterna. Och sen vidare. Den där lite pirriga spänningskänslan – välbekant från pojkåren.

Och testunderna efteråt, hemma hos varandra. När vi pratade om dörrknackandet, om energi eller någon enstaka gång om oss själva.

Så inträffade Harrisburgolyckan och allt gick plötsligt så fort. Nu skrev nästan alla vi frågade på våra listor. På lördagen samlade jag in flera hundra namn under någon timme på tunnelbanan.

Dagarna då Palme gjorde "den stora omsvängningen" var jag utomlands. (På ett symposium om risker med energiproduktion!) Så jag fick läsa om det i tidningarna i efterhand. Vi hade vunnit första ronden. Nu skulle det bli folkomröstning!

VÅREN OCH SOMMAREN

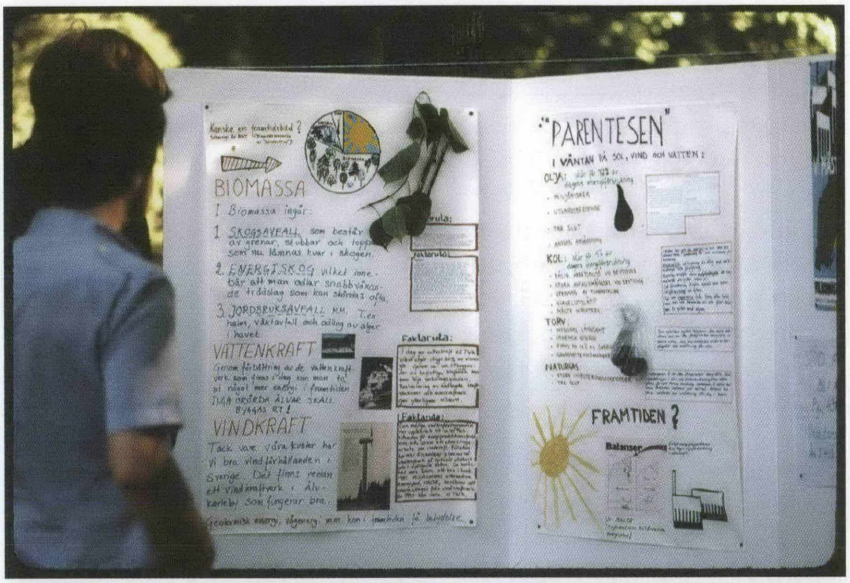
Luften gick naturligtvis ur namninsamlingskampanjen i och med att Palme och co hade gått med på vårt krav. Men kampanjen slutfördes pliktskyldigt. Vi gjorde ytterligare några halvhjärtade försök att samla namn och skickade in de färdiga listorna till centrala kansliet. En halv miljon namnunderskrifter blev det sammanlagt – inte dåligt av en nästan helt ny organisation på bara några månader.

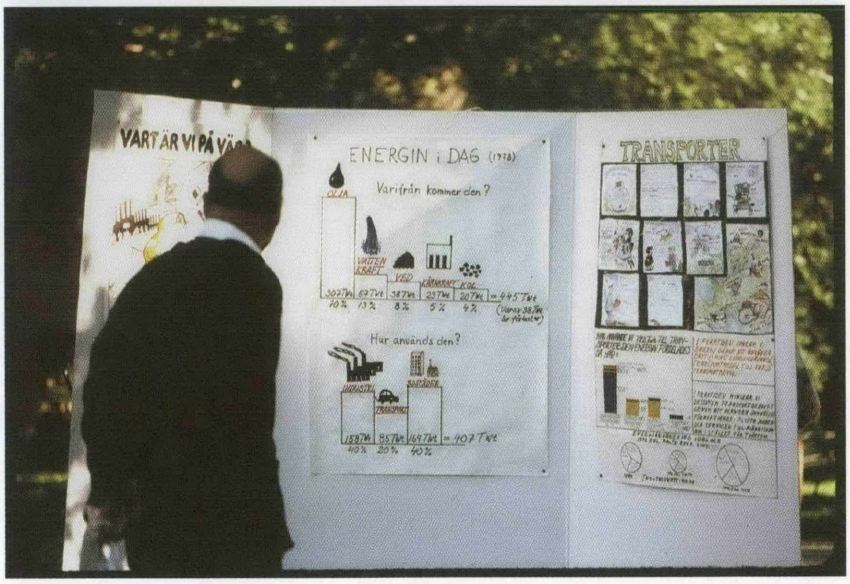
I Vasastan var vi vid slutet av våren en grupp på 15–20 aktiva. (Det var ungefär lika många till som hade hjälpt till under själva namninsamlingskampanjen). Vi var lite villrådiga om vad vi skulle jobba med. Vi försökte bedriva lite studier, organisera bokbordsförsäljning med mera, men det mesta blev halvhjärtat. Men en sak var väldigt lyckad. Det var när vi hade en "arbetshelg" på ett sommartorp utanför Trosa. Nästan hela gruppen var med och det blev en både trevlig och produktiv helg.

Några av oss började jobba med en energiutställning. Vi hann både planera innehållet i stort och skriva texten till flera av skärmarna. Utställningen fullbordades under de följande två veckorna med fint resultat och premiärvisades på en parkfest i Vasaparken under pingsthelgen. En annan grupp hade tagit med instrument och sångtexter och började öva tillsammans. På kvällen sjöng vi allihopa med – och inte bara om energi. Den här sångövningen blev upprinnelsen till en sånggrupp som sjöng vid många av våra möten under själva folkomröstningskampanjen. En tredje grupp sysslade med teater. Det blev väl inte några direkt bestående resultat av det. Men när vi på söndagen åkte ut till en närbelägen ö hade vi väldigt roligt när vi i en massteater försökte illustrera kärnbränslecykeln!

Efter den här helgen hände inte så mycket i Vasastan förrän till hösten.

På central nivå, däremot, hände en hel del. Det viktigaste var formuleringen av Nej-alternativet i form av ett antal konkreta krav, av vilket det väsentligaste att kärnkraften skall avvecklas inom högst tio år. Alla organisationer i Folkkampanjen ställde sig alltså bakom det. Under sommaren utarbetades också riktlinjer för organiseringen lokalt, regionalt och nationellt och namnet Folkkampanjen Nej till Kärnkraft (FNK) fick ersätta det tidigare namnet. Allt detta hade vi aktivister på basplanet ingen som helst möjlighet att påverka, utan vi fick läsa om

BIOMASSA
VINDKRAFT
"PARENTESEN"
I VÄNTAN PÅ SOL, VIND OCH VATTEN!
FRAMTIDEN?

VART ÄR VI PÅ VÄ
ENERGIN i DAG (1978)
Varifrån kommer den?
Hur används den?
TRANSPORTER

det i efterhand i massmedia eller centrala utskick. Detta kan väl försvaras med att det hade tagit mycket tid och kraft att försöka bygga upp en demokratisk organisation och att en allmän debatt om mål och medel skulle ha lyft fram motsättningar inom FNK. Men det kändes inget vidare att bara vara passiva åskådare.

Samarbetet inom Stockholm tog gradvis form under våren och sommaren. En ganska väl fungerande organisation med en ambitiös och effektiv styrelse växte fram. En lördag i slutet av maj ordnades en heldag i Humlegården med underhållning, tal och lite av en folkfest i gröngräset. Det var första gången vi såg att artisterna stod på vår sida. (På gott och ont – vi blev ju ofta stämplade som gitarrspelande gycklare av massmedia.)

HÖSTEN

I början av hösten var vi fortfarande bara ett 20-tal medlemmar i Vasastan. Men sen skedde en explosionsartad utveckling. På varje möte dök det upp en hel rad nya ansikten. Själv var jag kontaktperson för Vasastan i början av hösten. Varje kväll ringde fem–tio personer som ville gå med i FNK. Jag kunde inte äta en måltid utan att bli avbruten av telefon. Till sist blev det nästan rena telefonterrorn.

Efter bara några veckor insåg vi att vi måste dela upp oss. Så vi bildade fyra basgrupper i var sin stadsdel. Men också dessa basgrupper svällde snart till ohanterlig storlek och efter någon månad blev vi tvungna att dela upp oss på nytt – nu i så kallade kvartersgrupper. De här successiva uppdelningarna var ganska jobbiga. Dels var det trist att skiljas från människor som man just börjat lära känna, dels var det en massa administrativa besvär med nya namnlistor, möteslokaler med mera.

Nu började samordningen mellan alla basgrupper och kvartersgrupper bli ett problem. Men det löstes ganska smidigt. En gång i månaden anordnades lokalgruppsmöte för hela Vasastan i någon stor lokal. Dessemellan hade ett arbetsutskott med två representanter för varje basgrupp ansvaret för samordningen. Mellan kvartersgrupperna i vår basgrupp sköttes samordningen så att en grupp med minst en person från varje kvartersgrupp åt tillsammans på torsdagskvällarna innan våra kvartersgruppsmöten började kl 7. Vid slutet av hösten fungerade det här smidigt och ganska effektivt.

< Vasastans lokalgrupp visar skärmutställning om kärnkraft. Vasaparken, Stockholm, pingsthelgen 1980. Foto Ulrika Sax/Arne Kaijser.

På bara några månader ökade medlemsantalet i Vasastan från cirka 20 till uppåt 500! Merparten var människor som tidigare aldrig jobbat politiskt, fast de flesta var nog mer eller mindre vänster. Nästan alla var mellan 20 och 35 år. Av partierna var det främst vpk – och i mindre grad – FK (Förbundet Kommunist) som märktes, men de gjorde inga försök att dominera.
Här måste jag få avge en liten kärleksförklaring till lokalgruppen i Vasastan. Jag har aldrig trivts så bra i någon politisk grupp. Dels beroende på att jag tyckte om många av medlemmarna och dels på att vi fungerat så pass bra ihop – nästan helt utan konflikter. Särskilt under våren '80 när jag jobbade på centrala kansliet, där det kunde vara rätt gnetigt och stressigt ibland, fick jag ny styrka när jag någon gång var med i det lokala arbetet.

Vad gjorde vi då för någonting i lokalgruppen, basgruppen och kvartersgruppen? Jo, för det första började vi regelbundet synas på stan. Varje lördag stod vi på Hötorget och Odenplan och sålde material och kaffe med hembakade bullar. Vi genomförde studiecirklar, anordnade "öppna hus", affischerade och delade ut flygblad och masstidningar, för att bara nämna några saker.

Vad gäller hela Stockholms organisering var det en del gnissel och gny i början av hösten i samband med att de centrala riktlinjerna för organisering skulle tillämpas. En särskild beredningsgrupp tillsattes som snickrade ihop ett kompromissförslag som så småningom kunde accepteras av alla parter. Det innebar att det bildades en styrelse för Stockholms kommun och en för Stockholms län (det var ett krav från centern, "decentralisering"). I praktiken blev de så småningom i princip sammanslagna. I båda styrelserna var hälften organisationsrepresentanter och hälften lokala aktivister. En vasastanit – en tjej, faktiskt – kom med i styrelsen. Den nya organisationen hade svårt att komma igång och blev kanske aldrig lika effektiv som den föregående. Till en del berodde nog det på att betydelsen av det regionala arbetet minskades när det centrala arbetet på nationell nivå började komma igång efter nyår.

På central nivå hände mycket lite under hela hösten. Åtminstone vad man kunde se från basplanet. Det framställdes några masstidningar, men de var inte särskilt bra. En styrelse utsågs – naturligtvis utan att vi lokalaktivister hade något som helst inflytande – men man lyckades inte ens utse en ordförande under

> Lokalgruppens arrangerar informationsmöte på Hötorget en lördag vintern 1980. Foto Ulrika Sax/Arne Kaijser.

Informationsmöte på Hötorget en lördag vintern 1980. Foto Ulrika Sax/Arne Kaijser.

hela hösten. (När linje 1 och 2 skulle utse sina kampanjordförande var de desto snabbare. För snabba vågar man påstå. Allard och Kristensson var svaga kort och syntes knappt till alls mot slutet av kampanjtiden.)

Jag tror att det var en allvarlig miss att man inte under hösten på central nivå kunde driva på arbetet. Det var då vi hade kunnat dra nytta av att det bara var vi som hade definierat vårt alternativ. Det fanns då ännu inget "löntagaralternativ" och partipolitiseringen hade ännu inte satt in.

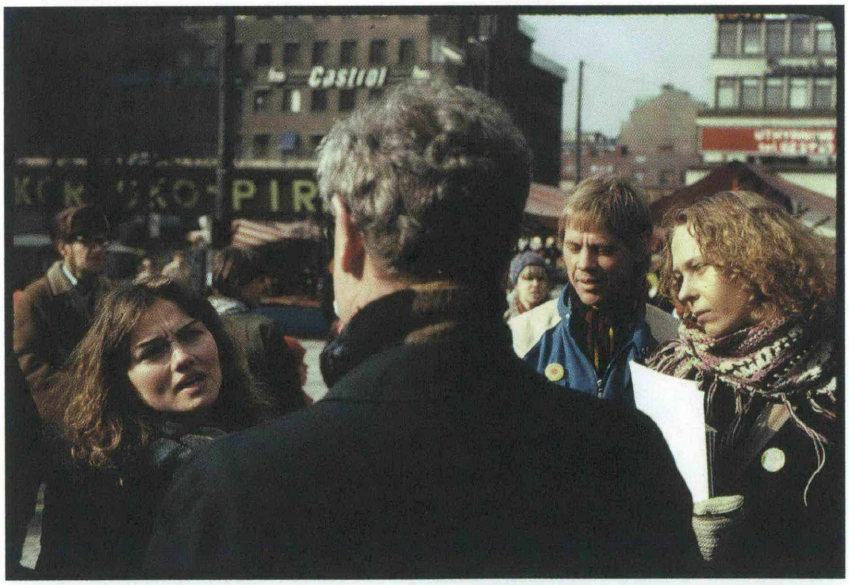
KONSEKVENSUTREDNINGEN

Nu gör jag ett litet kronologiskt språng tillbaka till augusti. En dag blev jag uppringd på jobbet av Sören som jobbade på FNKs nyinrättade utredningsavdelning. Han frågade om jag ville sitta med i den statliga Konsekvensutredningen (KU) som en av Nej-sidans "experter". Jag blev minst sagt förvånad över erbjudandet. Bakgrunden var denna:

Konsekvensutredningen hade tillsatts av energiminister Carl Tham i början av sommaren med uppgift att utreda konsekvenserna av en kärnkraftavveckling inom tio år. I utredningen satt huvudsakligen det gamla välkända, kärnkraftvänliga gardet från Energikommissionen. Ett undantag var Peter Larsson, Miljöförbundets ordförande. Dessutom satt Per Kågesson (vpk) och Pär Granstedt (c) i en parlamentarisk referensgrupp till utredningen. Utredningsarbetet bedrevs i ett antal arbetsgrupper i vilka förutom utredningens ledamöter även ingick så kallade experter. De flesta av dessa hade sin vanliga hemvist i Vattenfall eller liknande. PL, PK och PG krävde därför att Nej-sidan skulle få utse ett antal egna experter till arbetsgrupperna och det beviljades.

Efter viss tvekan tackade jag ja till erbjudandet. Att jag tillfrågades berodde på att man antog att jag genom mitt jobb kunde en del om alternativa energikällor. Den grupp jag skulle sitta i hade till uppgift att studera energitillförseln dels i ett ja-alternativ, det vill säga vid en fortsatt kärnkraftutbyggnad, dels ett nej-alternativ, det vill säga vid en kärnkraftavveckling inom tio år.

Intensiv diskussion med en stockholmpolitiker. Foto Ulrika Sax/Arne Kaijser.

NEJ TILL
JA TILL

NEJ

Det var med blandade känslor som jag i sällskap med Björn Kjellström (en av författarna till den så kallade Nej-boken), också han nyutsedd Nej-expert, klev in på mitt första sammanträde i arbetsgruppen i ett av de anrika husen på Riddarholmen. Mottagandet vi fick var inte direkt översvallande, men ordförande hälsade oss dock pliktskyldigast välkomna.

Det är inte lätt att beskriva erfarenheterna från arbetet i KU, helt enkelt därför att det ofta var svårt för mig att förstå vad som egentligen hände på sammanträdena. Före sammanträdena skickades det ut tjocka luntor med underlagsmaterial, författade av sekretariatet – med huvudsakligen folk från Vattenfall, förstås. Diskussionerna på sammanträdena handlade om till synes väldigt tekniska frågor – till exempel den troliga investeringskostnaden för torvpannor av en viss storlek eller den förväntade prisutvecklingen för kol och naturgas – frågor som jag hade svårt att bedöma, men som skulle komma att ha stor betydelse för KU:s slutresultat.

Låt mig bara ta ett exempel för att illustrera. Det antagande som KU gjorde om kolprisets utveckling ligger en bra bit över alla andra aktuella bedömningar, såväl svenska som utländska. Och eftersom KU samtidigt förutsatte att det skulle behövas ett stort antal kolkraftverk i nej-alternativet, innebar detta att kostnaden för en kärnkraftavveckling blev betydligt högre än vad den hade blivit om man antagit en långsammare kolprisutveckling.

Jag hade en ständig känsla av att sekretariatet genomgående gjorde antagande och beräkningar som missgynnade nej-alternativet, men det var väldigt svårt att klart belägga detta. Åtminstone för mig. Björn Kjellström, däremot, var suverän på detta. Redan vid vårt första sammanträde, när han knappast hade hunnit läsa igenom underlagsmaterialet till mötet, tog han fram sin fickkalkylator och gjorde då och då några snabba beräkningar varpå han begärde ordet och påpekade felaktigheter eller tvivelaktigheter.

Det största felet med KU var direktiven till den, som Carl Tham var ansvarig för. Direktiven favoriserade genomgående ja-alternativet. Bara några exempel: KU fick i uppgift att bara se på tiden fram till år 2000. Men det är just under årtiondet därefter som de stora kostnaderna i ja-alternativet uppkommer (förutsatt att

< Vasastans lokalgrupp bildade en sånggrupp, som här sjunger i Vasaparken vid en demonstration den 15 mars 1980. Foto Ulrika Sax/Arne Kaijser.

Arne Kaijser håller ett appelltal framför Konserthuset, Stockholm, en lördag vintern 1980. Foto Ulrika Sax.

man menar allvar med att kärnkraften skall avvecklas efter 25 år). KU fick vidare som direktiv att räkna med att införandet av förnybara energikällor skulle ske i precis samma takt, vare sig kärnkraften avvecklas eller inte. Detta är naturligtvis helt befängt. Det säger sig självt att stimulansen att införa förnybara energikällor blir väsentligt större om man avvecklar kärnkraften.

Min enda insats i KU var att skriva en skrivelse på ett tiotal sidor där jag just påvisade detta och gjorde en uppskattning av hur stora bidrag de förnybara energikällorna skulle kunna ge i nej-alternativet. Jag överlämnade skrivelsen vid ett sammanträde efter att kort ha redogjort för innehållet. Skrivelsen begravdes i det tysta och det finns inte ett ord om den vare sig i KU:s betänkande eller någon av de tio bilagorna.

Deltagandet i KU gav mig en stigande olustkänsla. Och den delades av de andra Nej-representanterna i utredningen. Vi insåg att vi med vår närvaro skulle legitimera utredningens resultat, hur skarpa reservationer vi än skrev. Dess-

utom kunde vi inte påverka utredningens arbete nämnvärt. Tydligast framgick detta i arbetsgruppen som studerade energianvändning. Nej-representanterna i den kom med flera förslag till utredningar av olika besparingsmöjligheter som avslogs.

Till sist rågades måttet och vi beslöt att hoppa av – en unik åtgärd i svenskt utredningsväsende. Det hölls en presskonferens där motiven för vårt avhopp presenterades. Trots den blev vi kritiserade i massmedia, som ansåg att vi inte följt spelets regler och att vi kunnat framföra våra synpunkter i reservationer.

Men jag tror att vi gjorde helt rätt. Från och med avhoppet kunde FNK mycket hårdare kritisera KU och visa att den var en partsinlaga för ja-sidan. Och i massmedia omnämndes KU i fortsättningen alltid med tillägget "den utredning som Nej-sidan hoppade av från", vilket knappast ökade tilltron till den i allmänhetens ögon.

"FOLKBILDARE"

I början av hösten erbjöd jag mig att hålla föredrag om energi för min lokalgrupp. Förberedde mig genom att göra ett antal "over-head"-bilder och leta fram lite diabilder på alternativa energikällor. I föredraget gav jag först en redogörelse för Sveriges energiförsörjning idag och hur den har vuxit fram, sedan jag talade om kärnkraften och dess risker, och så avslutade jag med att berätta om alternativa energikällor. Jag höll på i nästan tre timmar.

Det blev upptakten till en hel mängd föredrag under hösten och våren. Min vän Bengt (från lokalgruppen) och jag gjorde tillsammans en ny – och kortare – version av föredraget och utarbetade passande over-head-bilder. På ett "öppet hus" för allmänheten hade vi premiär och pratade växelvis.

Det här med over-head-bilder är för resten något som jag verkligen lärt mig uppskatta (tidigare har jag mest förknippat dem med direktörer som håller föredragningar för sin styrelse). Dels utgör de stolpar, så att man inte tappar bort tråden om man gör lite långrandiga utvikningar, vilket jag alltid gör. Dels har man kvar dem nästa gång man ska hålla föredrag. Mot slutet av kampanjen hade jag minst 200 over-head-bilder i min samling!

Under slutet av hösten och i synnerhet efter nyår fick jag allt fler inbjudningar att hålla föredrag. Som mest blev det ungefär ett om dagen i snitt. Ibland var det

interna studiedagar i andra lokalgrupper, ibland utåtriktade möten av olika slag, ibland studiecirklar på arbetsplatser.

Ett av de festligare tillfällena var en gång när jag var inbjuden att tala för Moderata Ungdomsförbundet (MUF) på hotell Birger Jarl en lördagseftermiddag. Inbjudan gick via NE och gällde egentligen att tala om alternativa energikällor, men när jag erbjöd mig att dessutom tala om linje 3:s alternativ, så fick jag det. Jag kände mig verkligen som en katt bland hermeliner – programmet i övrig bestod bara av föredrag av folk från Vattenfall och liknande.

Det var topparna inom MUF, jag skulle prata för. Två från varje distrikt, sammanlagt ett 40-tal personer. Det stämde precis med mina förväntningar. Pojkarna prydliga i slips och kavaj, flickorna i kjol. Och dokumentportfölj därtill. Små låtsaspolitiker. För att inte "blockera" dem hade jag själv klätt upp mig i min manchesterkostym. Så att de inte kunde avfärda mig som gitarrspelande gycklare.

Jag började med att prata om alternativ energi som NE-representant. Sedan gick jag över till linje 3:s alternativ. Det var en utmanande situation och jag lade in all dramatik jag förmådde när jag talade om kärnkraftens risker. Jag avslutade med att spänna ögonen i dem och säga någonting i stil med att kärnkraftfrågan ju inte var någon partipolitisk fråga egentligen och att de, som varande opinionsbildare, hade ett särskilt ansvar att verkligen sätta sig in i frågan och självständigt ta ställning.

Det tog skruv. Det blev två timmars debatt efteråt. Alla de gamla vanliga ja-argumenten och några till. Jag kände mig "på hugget" och fick in en del dräpande svar. Riktigt kul var det. Till deras fördel måste jag säga att de behandlade mig juste. Fick applåd efteråt och till och med en bok – om (m):s historia! (Tror knappast att en ja-förespråkare hade fått samma behandling i en nej-församling.)

Föredragshållandet var den roligaste och lärorikaste biten i kampanjen för min egen del. Fick en fantastisk övning i att tala för olika publiker – skolungdomar, pensionärer, arbetare, tjänstemän, hemmafruar, ja till och med alkoholister en gång.

Mot slutet av kampanjen var jag också med i ett antal debatter. Men egentligen gillade jag inte det så mycket. Man har så ont om tid i en debatt och hinner aldrig förklara saker och ting ordentligt. Dessutom blir det ofta snabba hopp

mellan olika ämnen. Och framförallt gillar jag inte "syftet" med en debatt – att försöka göra bort sin motståndare. I de flesta debatter där jag var med representerades ja-sidan av rätt okunniga politiker som kommenderats ut. Bristen på argument kompenserades ofta med en rejäl portion demagogi.

CENTRALA KANSLIET

FNK inrättade under sommaren '79 en utredningsavdelning med till en början två anställda, Sören och Birger. Det var c och vpk som på något sätt fixade pengar och upplät ett rum till dessa de två första av FNK:s centralbyråkrater. Utredningsavdelningens första uppgift var att försöka genomföra en slags alternativ Konsekvensutredning. Det började storstilat med ett möte där man sammankallade massor med forskare och "experter" som sympatiserar med FNK. Avsikten var att de här forskarna skulle ta var sin bit och skriva om, medan Sörens och Birgers uppgift skulle vara att hålla samman det hela. Ungefär som MALTE (Miljörörelsens Alternativa Energiplan) kom till några år tidigare och då just Sören och Birger var sammanhållande.

Nu gick det inte som man tänkt. Det berodde till stor del på att det var svårt att få några att ta på sig att skriva olika avsnitt, och att de som gjorde det ofta inte kunde fullfölja sina åtagande.

Och det är inget konstigt med det. Det är väldigt svårt att genomföra den här typen av utredningsjobb om man måste göra det vid sidan av sitt vanliga arbete. (FNK hade ju inga pengar att ge till forskarna) Jag tog själv på mig att skriva ett avsnitt om vindkraft och det var nog så jobbigt att få klart. Orkade inte ägna mig åt det på vardagskvällarna efter en hel arbetsdag, utan fick ta helgerna till det istället.

Utredningsavdelningens uppgifter utvidgades successivt och det behövdes mer folk. Sören frågade mig om inte jag ville "joina" dem. Nu var det väldigt körigt på NE under hösten, så jag hade till en början inte mage till att be om tjänstledigt. Trodde också att jag skulle hinna göra en hel del på fritiden. Men det visade sig svårare än jag trodde. Så till sist stegade jag in till chefen på NE och bad om tjänstledighet från nyår till slutet av mars för att jobba med FNK. Till min förvåning beviljades det utan större invändningar.

Från att bara ha haft två anställda i början av hösten växte det centrala kansliet

snabbt i december i samband med att riksdagen beviljade pengar till de olika linjerna i folkomröstningen. Vid årsskiftet var det 20–30 anställda. Kansliet installerades i ärevördiga lokaler i Gamla Riksdagshuset. Det var pampiga salar och rum med högt i tak och med rustika möbler. Våra affischer, vår pappersröra och vår entusiasm lättade den tunga stämning som normalt härskar i de här lokalerna. De "bofasta" byråkraterna verkade lite förundrade över den brokiga skara som plötsligt dragit in i huset.

Skaran bestod väsentligen av två grupper. Dels partifunktionärer från c, vpk och kds, dels vänstermänniskor – "aktivister" – med erfarenhet från miljörörelsen och andra utomparlamentariska grupper. Det var inte helt friktionsfritt mellan de två grupperna, vilket nog delvis berodde på inställningen till jobbet.

För partifunktionärerna innebar nog inte jobbet inom FNK så stor skillnad mot deras vanliga jobb inom respektive partikansli. Samma typ av arbetsuppgifter fast antagligen intensivare. Vi aktivister (jag räknar mig till den gruppen) såg nog jobbet på ett annat sätt. Framförallt såg vi det som en unik möjlighet. Efter alla år med små resurser, med bara stencilapparater och god vilja, hade vi plötsligt enorma resurser till vårt förfogande för att göra tidningar, broschyrer, affischer m m i jätteupplagor. Men vi såg nog också jobbet som ett "kall" – att de väldiga resurserna som vi disponerade innebar en förpliktelse mot "rörelsen" ute i landet.

Skillnaden mellan grupperna märktes kanske tydligast i lönesättningen. För partifunktionärerna var det helt naturligt att begära samma lön som de hade i vanliga fall. Det gick rykten om att några hade uppåt 15 000 i månaden. Aktivisterna hade alla en lön på 4 500, för att inte tära mer än nödvändigt på FNK:s penningpung.

Jag ska nu inte överdriva de här motsättningarna. I stort sett gick samarbetet bra. Och det var delvis också en styrka att människor med olika bakgrund och erfarenheter fick jobba ihop.

Kansliet var uppdelat i olika avdelningar. Organisationsavdelningen hade bl a hand om kontakterna med lokalgrupperna och regionerna och skickade ut informationsmaterial varje vecka. Pressavdelningen skötte presskontakter, skrev pressmeddelande, ordnade presskonferenser och sammanställde också ett antal masstidningar avsedda för dörrknackning och liknande. (De framställdes ibland med vänster hand, trots att de gick ut i miljonupplagor. Det var just i en

masstidning som den olycksaliga "Barnen i Harrisburg"-artikeln publicerades som vi sen fick äta upp under hela kampanjen.) Talarförmedlingen hade som framgår av namnet till uppgift att förmedla talare till olika arrangemang runt om i landet och genomförde också en s k solbussturné, som jag berättar närmre om längre fram. Nej Tack-redaktionen gjorde tidningen "Nej Tack", som kom ut med ett nummer i veckan från och med nyår och fram till valdagen. Den växte snabbt till en upplaga på drygt 100 000 exemplar. Löntagarnas informationskontor var en ganska självständig avdelning som hade hand om arbetsplatsarbetet. De byggde upp ett kontaktnät med 5 000 arbetsplatsombud och gav ut fyra, fem nummer av tidningen "Arbete och energi", som trycktes i cirka 250 000 exemplar. Och slutligen var det då utredningsavdelningen.

Det är lite svårt att beskriva vad utredningsavdelningen sysslade med. Man skulle kunna säga att vi gjorde allt och intet. Vi hade inte ansvar för någon regelbunden och väldefinierad aktivitet, men samtidigt hade vi ett finger med i det mesta på kansliet. Inte därför att vi själva ville lägga ett finger i allt, utan tvärtom därför att alla ryckte och slet i våra fingrar.

Efter nyår bestod utredningsavdelningen av Sören och Birger, Gun från c:s partikansli och så av mig. Därtill kom Peter Larsson (miljöförbundets ordöranде), som formellt var ansvarig för avdelningen. Men han hade för det mesta fullt upp med att sitta på sammanträden och fara riket runt på talarturnéer. Sen var det ytterligare en handfull personer som då och då hjälpte till.

Vi satt allihopa i ett enda rum med flyttbara väggmoduler mellan våra skrivbord. Det fanns fyra telefoner i rummet och det ringde nästan ständigt i minst en av dem. Och så var det en jämn ström av folk från kansliet ut och in i rummet för att fråga om grejer eller hämta saker. Efter bara ett par timmar i den här miljön insåg jag att jag var tvungen att ibland sitta hemma för att få någonting gjort. För det mesta satt jag hemma på morgnarna och for ner till Riksdagshuset på eftermiddagarna. För även om det var nästan omöjligt att läsa eller skriva där, så var det vikigt att prata med folk och hålla sig a jour med vad som hände.

En akut uppgift vid årsskiftet var att få fram en liten presentationsbroschyr med en kort presentation av Linje 3:s alternativ och av FNK, lämplig att dela ut vid dörrknackning. Det föll på min lott att skriva texten. Det kändes nästan andaktsfullt att sitta och skriva och veta att det skulle tryckas i miljonupplaga.

Det fanns en detaljerad plan för hela kampanjen som utarbetats av styrelsen i slutet av hösten. Och i den fanns angivet när varje broschyr, affisch med mera skulle vara klar, hur stor upplagan skulle vara etc. Våren var indelad i tre delkampanjer – energin och jobben, alternativet till kärnkraft och sist kärnkraftens risker. Till varje delkampanj var affischer, broschyrer och olika aktiviteter inplanerade. Den första delkampanjen förlamades till stor del av politiska motsättningar mellan SAFE och vpk i arbetsplatsutskottet. Men de båda övriga genomfördes någorlunda planenligt. Märklig nog. För kansliets arbete präglades mycket mer av tvära kast och improvisation än lugnt målmedvetet arbete.

Själv jobbade jag mest med delkampanj 2 om alternativet till kärnkraft. Den skulle sätta igång andra veckan i februari och ännu i början av januari fanns inget förberedelsearbete gjort. Så det blev några hektiska veckor med framställning av broschyrer och en mini-utställning. En festlig bit i det här sammanhanget var samarbetet med en reklamkille – en framgångsrik, borgerlig reklamman i sina bästa år med villa på Lidingö och allt, men samtidigt aktiv kärnkraftmotståndare. Vi satt några kvällar i hans villa och putsade texter och skissade illustrationer. Ett riktigt fruktbart samarbete.

En viktig uppgift för oss på utredningsavdelningen var att faktagranska annonser och tidningar m m som FNK gav ut. Tidningsannonserna framställdes nästan allesammans av annonsbyrån Hall och Cederquist – mest känd för sin annonsdrive för fp inför valet '76 (I folkpartiets Sverige...!) – med flott kontor på Strandvägen. Och det var inte så att de lydigt utförde de annonser som FNK:s arbetsutskott (AU) beställde, utan ibland fick man känslan att det tvärtom var AU som lydigt godtog alla annonsförslag från H&C. När någon var kritisk mot deras annonsförslag var de stenhårda och ville ofta inte ändra en stavelse (med det förtäckta hotet att annars dra sig ur). Det var inte lätt att i det klimatet som faktagranskare rätta till sakfel och överdrifter. Det hände att vi argumenterade i timtal men ändå blev överkörda till slut.

Också inom AU växte irritationen över H&C och det blev ett rejält utbrott i samband med den sista annonsen. H&C, som hela tiden ville trycka på kärnkraftens risker med känslofyllda annonser, hade gjort ett förslag av sedvanligt känslofyllt slag som AU inte ville godta. De ville istället trycka på det positiva i Linje 3:s alternativ, fr a satsningen på förnybara energikällor. I det läget valde

H&C att tacka för sig och gå istället för att försöka kompromissa. Och vi tvingades snickra ihop en helt ny annons på bara ett par timmar.

Ganska ofta satt vi från utredningsavdelningen med på AU-sammanträdena och det kan kanske vara av intresse med några glimtar därifrån. I praktiken var det AU som fattade alla viktiga beslut. Styrelsen och det sk organisationsrådet sammanträde helt enkelt för sällan för att kunna ha något större inflytande. Med tanke på AU:s centrala roll blev jag helt chockerad över dess slappa arbetsformer. Flera av de åtta medlemmarna uteblev regelbundet från sammanträdena därför att de prioriterade andra saker, till exempel att resa runt i landet och hålla tal. Inte minst gällde detta c-representanterna. Och när de väl infann sig på ett möte kunde det hända att de under halva sammanträdet pratade i telefon!

Detta gällde nu inte alla. Och i synnerhet inte Ulla Lindström. Hon var tvärtom väldigt noggrann, läste på ordentligt inför sammanträdena och hade synpunkter på allt. Hon är en fantastisk kvinna – vilken intensitet, vilket engagemang! Till det yttre verkar hon skör och bräcklig, men tankeskärpan är det inget fel på och rösten är stark och klar. Envis som synden är hon dessutom. Det är inte lätt att genomdriva saker mot hennes vilja inte. Ibland gick hennes noggrannhet nästan till överdrift. Då kunde man ana att hon varit skolfröken en gång i tiden.

Också den andra pensionären i sällskapet, CH Hermansson, var troget närvarande på de flesta sammanträdena. Han är en person med glimten i ögat och har en rolig och passande anekdot för nästan varje situation. Inte undra på att han går hem i stugorna. I debatterna förde han fram sina synpunkter på ett lågmält och nästan försynt sätt och de var nästan alltid vettiga, tyckte jag.

Den enda gången jag var med om motsättningar inom AU av mer partipolitisk karaktär var i samband med en diskussion om Barsebäck. FNK skulle presentera ett preciserat avvecklingsalternativ och en majoritet i AU ville skriva in att Barsebäck skulle tas ur drift inom ett år från valdagen. Detta på grund av de särskilda riskerna till följd av Barsebäcks placering. Argumentet för detta krav var att det skulle visa att FNK verkligen menade allvar med sitt tal om kärnkraftens risker – det vore ett "offangsivt" krav, som CH uttryckte det. Argumentet mot var att man för att klara Sydsveriges elförsörjning skulle bli tvungen att köra oljekraftverket i Karlshamn under en fyra–fem år till dess att man hunnit bygga upp nya kraftvärmeverk.

Kärnkraft? NejTack!

NR 2. 1980. PRIS 3:-

EN TIDNING FRÅN FOLKKAMPANJEN NEJ TILL KÄRNKRAFT

LENNART DALÉUS FOLKKAMPANJENS ORDFÖRANDE UTMANAR ALLARD OCH KRISTENSSON

Sid 6

FÖRSÄKRINGS-PREMIER BEVISAR KÄRNKRAFTENS RISKER

Sid 4

Nej-alternativet ger fler jobb

ATOMKRAFT? "NEJ TACK"

Jan. 763-2

Centerns Börje Hörnlund och Anders Ljunggren var emot. De hade uppenbarligen direktiv från partiet, ty trots att det hade lite svårt att argumentera för sin ståndpunkt höll de benhårt fast vid den. De ville bara ha allmänna formuleringar om att Barsebäck skulle tas ur drift "först" och att det skulle ske "snarast möjligt".

Barsebäcksfrågan var – tyvärr – inte ur världen i och med diskussionen i AU. Någon vecka senare hade radions Eko-redaktionen en utfrågning av Linje 3, som representerades av Lennart Daleus och Börje Hörnlund. Och naturligtvis kom frågan om Barsebäcksavvecklingen upp. Börje slingrade in sig i ett resonemang om att avvecklingstiden var beroende av juridiska frågor. När han blev pressad på hur lång tid den juridiska processen kunde tänkas ta höftade han till med två år. Det var en rejäl blunder att nämna ett årtal. För det innebar ett löfte om en snar stängning av Barsebäck med allt vad det innebar av ökad oljeförbrukning. Men hela den offensiva presentationen av förslaget var förfelad. "Vi sålde smöret med tappade pengarna", som Lennart D formulerade saken efteråt.

Lennart ja, det kan vara på sin plats med några ord också om honom. Jag tycker att han är en idealisk ordförande för FNK – både internt och externt. Internt därför att ingen kände till hans partisympatier, varför han framstod som opartisk och kunde snickra ihop kompromisser som alla kunde godta. Dessutom var han synnerligen effektiv och kunde driva fram snabba beslut. Externt på grund av hans suveräna handlag med massmedia. På presskonferenser och liknande tillställningar hade han en självklar pondus, hade alltid välavvägda anföranden och lät sig aldrig lockas in i journalisternas fällor. Att han dessutom hade ett utseende som är rena svärmorsdrömmen gör inte saken sämre. Enda gången han inte riktigt kom till sin rätt var i slutdebatten i tv. Han var definitivt inte dålig, men han kunde ha varit ännu bättre om han förberett sig bättre, tror jag.

SOLBUSSTURNÉN

En vikigt bit i vårens kampanjarbete var den så kallade solbussturnén. Det var ett femtontal bussar som under en treveckorsperiod åkte runt i var sin landsända. I varje buss fanns en förare, ofta någon lokal aktivist, som körde bussen under hela turnén. Och varje dag kom det en "talare" och följde med bussen. Talaren skulle helst vara en känd politiker eller liknande som drog folk. Man kanske

< *Kärnkraft? Nej Tack!* Omslaget till nummer 2, 1980. Foto Truls Nord/Tekniska museet.

kan undra varför inte en talare kunde följa med en buss hela tiden. Förklaringen är att varje solbuss höll sig inom en och samma landsända hela tiden och lokalpressen kunde ju inte gärna skriva om en och samma talare flera dagar i rad.

Jag ville gärna pröva på att komma ut på "vischan" någon gång för att se hur kampanjen gick där, och hörde med talarförmedlingen om jag inte kunde få komma ut med en solbuss någon dag. Jag är ju inte någon rikskändis direkt och blev erbjuden Gnosjö och Höör. Det tyckte jag lät jättespännande.

En tidig morgon tog jag tåget till Nässjö där jag blev hämtad av en medlem i Gnosjös lokalgrupp av FNK. Han hette Mats, var i 25-årsåldern och medlem i KDS. På vägen berättade han lite både om FNK:s arbete i Gnosjö och om hur det är att vara KDS:are i kommunfullmäktige. Gnosjö är smålandskapitalismens högborg. I trakten finns det fullt av blomstrande småföretag som drivs med småländsk idoghet. Mats var till exempel anställd i ett företag som hade en stor del av världsmarknaden för krokar till klädhängare (tala om att hitta en "marknadsnisch"!). Trakten är dessutom starkt frireligiös och ett av KDS' starkaste fästen. Det här märktes klart när vi närmade oss Gnosjö. Jag såg inte en enda övergiven gård någonstans, men däremot en hel del nybyggda hus. Och i varje liten by fanns minst ett bönehus eller liknande.

Vi hann ta en fika hemma hos Mats – som hade tagit ledigt från jobbet dagen till ära – innan vi for och mötte solbussen. Först på programmet (som hade gjorts upp av den lokala FNK-gruppen) stod utdelning av flygblad utanför en fabrik under lunchpausen. Vi ställde oss på plats utanför – Mats, chauffören och jag – med varsin bunt flygblad och satte på bandspelaren med inspelat tal och volymstark högtalare ovanpå bussen. Jag hade väl väntat mig att en siren skulle tjuta och folk välla ut ur en port. Men därav blev intet. Istället kom någon enstaka person ut här och där och släntrade till bilen eller cykeln. Vi försökte springa ifatt dem med våra flygblad. De var måttligt intresserade. Utom en av de första jag stötte på. Han var en medelålders gråsosse och skällde ut mig för att jag ville köra ut honom i skogen och bryta torv och samla pinnar. Vad svarar man på det?

Nästa programpunkt var ett besök på ålderdomshemmet. Ett tiotal gamlingar, den ena skröpligare än den andra, hade bänkat sig i det ljusa och fina vardagsrummet. Och jag började mässa – det kändes nästan så – om kärnkraftens ris-

ker med mera. Tillställningen livades dock upp när en gammal man i församlingen ställde en fråga om vattenkraft och började berätta om när det första vattenkraftverket i trakten byggdes. Han tyckte att det var synd med alla nedlagda små vattenkraftverk och ansåg att man borde rusta upp dem innan man började bygga ut kärnkraften. Och han tyckte att man skulle ta tillvara allt avfall i skogen och börja bryta torv igen, som man hade gjort när han var ung. Det var bara för mig att säga amen till detta.

Klockan fyra stod vi med flygblad i hand utanför en annan industri. Jag dök på en kvinna som kom ut ur en port. Hon såg lite förvånad ut men tog emot flygbladet och tittade eftertänksamt på det. Sen sa hon på starkt bruten svenska att alla jobbade övertid den dagen och inte skulle sluta förrän framåt sex-tiden. Flopp igen.

Fram till sex gick vi och knackade dörr i ett närbeläget bostadsområde – Gnosjös Tensta. Ett nybyggt, men redan slitet flerfamiljshusområde där många lägenheter var tomma. Andelen invandrare var hög. Men folk var vänliga och det gick rätt bra att knacka. Det var nog den enda gången det förekom dörrknackning i Gnosjö under kampanjen – jag hade så småningom börjat inse att FNK i Gnosjö inte bestod av mer än Mats och ytterligare en handfull personer och att Gnosjö inte var en så särskilt lättarbetad miljö.

Vi var också inne en vända på de båda lokaltidningarnas lokalredaktioner. De var båda "ob.lib" och stödde endast ja-linjerna. Mats skötte snacket och berättade om solbussens besök och jag överlämnade pressrelease, med ett sammandrag av det tal jag skulle hålla på kvällen. Vad gör man inte för att underlätta pressens arbete?

På kvällen var det offentligt möte i skolaulan med en trubadur från Jönköping och så jag. Det var väl ett 20-tal åhörare, varav nästan hälften FNK-medlemmar. Men det var en intresserad publik och de ställde en rad frågor, så det blev en stimulerande kväll.

Jag fick bo över hos Mats och tog ett tidigt morgontåg nästa morgon via Alvesta till Höör. Där var det ett liknande fast något ambitiösare program. FNK-gruppen i Höör var betydligt större och aktivare än den i Gnosjö. Höör är en sovstad mitt i Skåne, utan industrier men med sjukhus, sanatorium, alkoholistanstalt och ålderdomshem. Och programmet blev därefter med en rad institutions-

besök, ett torgmöte och ett offentligt möte på kvällen. Roligast var nog besöket på alkoholistanstalten, där hade jag en rejäl dust med några av "gubbarna", som både var kunniga och debattglada. Mötet på kvällen blev välbesökt – dragplåster var Hätvedateatern med sin nyårsrevy samt Moder Jord-kollektivets musikgrupp.

Jag var nog så färdig när jag gick på nattåget till Stockholm. Hade fått en liten inblick i hur politiker har det i valtider.

DE SISTA VECKORNA

De sista veckorna blev oerhört intensiva. I lokalgruppen i Vasastan satsades allt på en sista dörrknackningsrunda. När vi hade täckt in våra egna områden for vi ut till förorter och hjälpte lokalgrupperna där. Fredagen och lördagen före valdagen delade vi ut ett sista flygblad till alla hushåll i Vasastan.

På Gamla Riksdagshuset mattades däremot aktiviteterna av den sista veckan. Allt material var utskickat, annonserna var spikade. Det enda som återstod var förberedelserna inför slutdebatten i tv – men det blev ingen ordning på det heller.

Under dessa veckor kulminerade ja-linjernas kampanjer. De hade lagt stor vikt vid annonsering och nästan varje dag var det flera helsidesannonser som i svarta färger utmålade det ekonomiska kaos Sverige skulle hamna i om svenska folket var dumt nog att vilja rösta bort kärnkraften. Näringslivets Energiinformation hade en serie annonser med rubriker av typen "Varför ljuger linje 3?". Det var de grövsta annonserna av alla – fulla av lögner och halvsanningar. Och när vi på utredningsavdelningen hade presskonferens om en rapport i vilken vi i detaljtillbakavisade påståendena om linje 3:s lögner, så kom det bara en handfull journalister och inte en rad i någon tidning. Pengar att betala motannonser med hade vi inte.

Linje 2 mobiliserade en lång rad "tunga" personer för sin sak – förutom partiledarna även Gunnar Nilsson och Lennart Bodström och så det gamla gardet med Gunnar Sträng, Tage Erlander och t o m Aina Erlander, som alla talade livfullt om kärnkraftavvecklingens fasor. Och när Alva Myrdal skrev en DN-artikel några dagar före valet med ett försiktigt formulerat stöd för linje 3, så blev hon utsatt för en förtalskampanj utan like från s-ledningens sida, med Tage E i spetsen. Det var beklämmande.

Ja-sidans väldiga satsning de sista veckorna måste ha kostat många tiotals miljoner. Och den bestod av en skrämselpropaganda som jag aldrig varit med om maken till. Det är helt uppenbart att etablissemanget var djupt skakat inför hotet av en nej-seger.

Nu blev det ingen nej-seger. Ja-sidans väldiga slutoffensiv med väldiga resurser och vinande partipiskor tog skruv. Men deras seger kan mycket väl visa sig bli en Pyrrhus-seger. Det är säkert många med mig som inte kommer att glömma ja-partiernas agerande i första taget.

Sett i ett längre tidsperspektiv tror jag att hela folkomröstningen trots allt var en väldig framgång för kärnkraftmotståndet i Sverige. För första gången finns det en majoritet i riksdagen för en avveckling av kärnkraften. Visserligen är den skjuten så långt på framtiden att den är till intet förpliktigande – men i alla fall. Och framförallt finns det en stark och kunnig opinion som noga kommer att bevaka politikernas agerande.

"Kampen går vidare" står det på de nya rockmärkena. Och visst kommer kampen att gå vidare i någon form. Men den folkrörelse med uppåt hundratusen aktivister som FNK utvecklades till under mindre än ett år – antagligen den livaktigaste folkrörelsen Sverige någonsin haft – den har gått till historien.